

73-Akademik çeviri eğitiminde öğretim yöntemi olarak yaratıcı drama tekniğinin kullanılması

Ümmügülsüm ALBİZ²

APA:Albiz, Ü. (2020). Akademik çeviri eğitiminde öğretim yöntemi olarak yaratıcı drama tekniğinin kullanılması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö8), 937-947. DOI: 10.29000/rumelide.822100.

Öz

Çevirinin akademide yer alması gereksiniminden sonra akademik çeviri eğitiminin önemi ortaya çıkmıştır ve temel hedefleri oluşmuştur. Akademik çeviri eğitiminde, ders müfredatları bu temel hedefler doğrultusunda oluşturulmak durumundadır. Söz konusu temel hedeflerin en başında çeviri eğitimi alan öğrencide çeviri edinci oluşturmak gelmektedir. Bunu sağlamanın en mümkün yolu, öğrencide kuramsal art alan bilgisi oluşturarak edinilen ve üst şemsiye görevi üstlenen çeviri edinci için kültür, metin, ana dil ve yabancı dil edincini geliştirmek gelmektedir. Kuramsal ve uygulamalı kapsamda verilen tüm dersler, çevirmen adayında makro düzlemde çeviri edincini oluşturmaya yöneliktir. Dil edinci, metin edinci ve kültür edinci oluşturma sürecinde, öğretim tekniklerinden birisi olarak kabul edilen ve etkili öğrenme imkânı sunan yaratıcı drama tekniğinden çalışma kapsamında bahsedilmektedir. Yaratıcı drama tekniği, klasik öğrenme ve öğretme yöntemlerinden farklı olarak öğrencinin aktif olarak öğrenme sürecine dâhil olmasına imkân sağlayan ve öğrencide kalıcı öğrenmeyi mümkün kılan bir yöntemdir. Akademik çeviri eğitiminde de söz konusu edinçleri edinme sürecinde, yaratıcı drama tekniğinin verilerinden üst bir bakışla faydalanılması ve yaratıcı drama tekniğinin çeviri edinçlerinin sağlanmasına katkısı, çalışma kapsamında tartışma konusu edinilmektedir.

Anahtar kelimeler: Akademik çeviri eğitimi, kültür edinci, dil edinci, metin edinci, yaratıcı drama tekniği

Using creative drama technique as a teaching method in academic translation education

Abstract

The importance of academic translation has been recognized with the occurrence of translation in academic life and main objectives of the academic translation have been formed. The curriculum in academic translation teaching is designed in line with these objectives, and to develop translation competence of the students studying translation is the most significant one among them. The most probable way to achieve this is to develop a competence in culture, mother language and foreign language which is an overarching umbrella acquired through improving students' theoretical background knowledge. All practical and theoretical courses serve to build this competence of candidate translators at the macro level. In the process of developing competence in culture, text and language, creative drama, which is one of the teaching techniques providing an influential

¹ Bu çalışma, Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi tarafından 2-5 Eylül 2020 tarihleri arasında düzenlenen II. Uluslar arası Akademik Filoloji Çalışmaları Konferansında özet olarak sunulan "Akademik Çeviri Eğitimi ve Yaratıcı Drama Tekniği" adlı sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Almanca Mütercim-Tercümanlık ABD (Karaman, Türkiye), ualbiz@kmu.edu.tr, ORCID ID 0000-0002-2231-8672 [Makale kayıt tarihi: 13.09.2020-kabul tarihi: 20.11.2020; DOI: 10.29000/rumelide.822100]

learning opportunity, will be examined in this study. Unlike classical teaching and learning techniques, creative drama enables student to get involved in learning process actively and makes permanent learning possible. In this respect, the contribution of creative drama technique to acquire these competences in the academic translation teaching process will be discussed in the scope of this study.

Keywords: Academic translation teaching, cultur competence, language competence, text competence, creative drama technique

1. Akademik çeviri eğitimi

İnsanoğlunun hayatında önce sözlü iletişimin bir türü olarak var olan; sonra yazılı iletişim içerisinde de önemli bir yer edinen çeviri, toplumsal bir olgu olarak varlık göstermektedir. Çevirinin toplum içerisindeki varlık alanının genişlemesi ve çeviriye olan ihtiyacın artması, çeviriyi bilimsel düzlemde dikkate alma ve değerlendirme durumunu da ortaya çıkarmıştır. Böylelikle bir ihtiyacın sonucu olarak ortaya çıkan akademi çeviri ve bununla bağlantılı olarak bilimsel tartışmalar, çevirinin daha kapsamlı boyutlarıyla ele alınmasına imkân sağlamıştır. Çalışmanın sınırları doğrultusunda akademik çeviri eğitiminin tarihçesi, önemi, temel hedefleri ve yöntemleri, bu başlık altında tartışma konusu olarak ele alınmaktadır.

Eruz (2003:70) çeviri eğitiminin akademik yolculuğunun, II. Dünya Savaşı sonralarına rastladığını vurgulamaktadır. Savaşın etkisi ile dillerin ve kültürlerin alışveriş içerisinde girmesi Nürnberg Mahkemelerinde³ sözlü çeviri kapsamında çevirmenlerin ilk kez ortaya çıkması “bütün dünyada ve Avrupa’da daha sonraları üniversitelere bağlı özerk bölümlere dönüştürülen çeviri enstitüleri ile ilişkilendirilir (Akalin, Gündoğdu, 2010: 82). Avrupa’da olduğu gibi (Heidelbergteki Tercümanlık Enstitüsünün ve Maskaur Enstitüsünün ve günümüz dilbilim üniversitesinin kurulması) ikinci dünya savaşından sonra endüstri ülkelerinin her yerinde sayısız çevirmenlik ve tercümanlık okulları, kısmen ayrı kısmen de okullarda; gelişmekte olan ülkelerin çoğunda ise özellikle 80’li yılların başından beri çok profesyonel ve yarı profesyonel eğitim kurumlarında kurulmuştur (Kautz, 2002: 420). Türkiye’de ise çeviri eğitiminin akademiye yer alması ve kurumsallaşması, 1983 yılında Hacettepe Üniversitesinde, 1984 yılında ise Boğaziçi Üniversitesinde İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümlerinin kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Bu üniversiteleri takriben Yıldız Teknik, İstanbul, Bilkent, Mersin, Sakarya gibi birçok üniversitede Mütercim-Tercümanlık ya da Çeviribilim adı altında çeviri bölümleri açılmıştır ve günümüzde ise ülkemizde, özel ve devlet üniversitelerinde seksen civarı farklı dillerde eğitim veren Mütercim-Tercümanlık bölümleri mevcuttur.

Çeviri eğitiminin başlangıcı hakkında fikir edinmek için verilen kısa tarihçenin dışında çeviri eğitiminin neden önemli olduğu, sorusuna cevap aramak gerekmektedir. Bu cevap arayışında, çevirinin öneminden bahsetmek gereklidir. Ammann, çeviriye bir hedefe varmak için ihtiyaç duyulduğundan ve Vermeer’den yaptığı aktarıma göre çevirinin iletişimin özel bir türü, iletişimin de eylemin özel bir türü olduğundan bahsetmektedir. Eylemin temel özelliğinden biri, daima belli bir hedefe yönelik olması, herhangi bir neden olmadan çevirinin yapılmadığı anlamına gelmektedir (Ammann,2008: 54-58). Bu tanım kapsamında, çevirinin önemini temelini “hedefe yönelik bir eylem

³ 8 Ağustos 1945 yılında imzalanan Londra Antlaşması ile Nürnberg Mahkemesi kurulmuştur. Toplamda yedi kısımdan oluşan bu antlaşmada 30 madde yer almaktadır. Uluslararası mahkemenin kuruluşu, genel prensipleri, büyük savaş suçları, âdil yargılanma hakkı gibi konuları içermektedir (Şahin, 2010: 52). Mahkemelerin kurulmasındaki temel amaç, Nazilerin yargılanmasını sağlamaktır.

olması” görüşünün oluşturduğu anlaşılmaktadır. Hedefe yönelik bir eylem olması tanımının içeriğini ise kültürel, metinsel ve dilsel iletişimin oluşturduğu bilinmektedir.

Çevirinin amaca dayalı bir eylem olması ve bu amaç doğrultusunda yapılması, çeviri eğitimi de önemli bir amaç üzerinde yapılandırılmayı gerekli kılmaktadır. Bu çalışma kapsamında da öne sürüldüğü üzere çeviri eğitiminin yapılandığı temel amacı, çeviri edinci edinim sürecine dayandırmak gerekmektedir. Akademik çeviri eğitiminde çeviri edinci süreci, dil, metin kültür edincini ve daha birçok alt edinci⁴ çevirmen adayında kazandırmayı hedeflemesi gereken oldukça önemli bir süreçtir. Kautz (2002:142), analiz etme, karar verebilme, yargı yeteneği ve yaratıcılık gibi genel yetenekler ile ana ve yabancı dildeki dil ve kültür bilgisi olmaksızın çeviri edincinin olmayacağını vurgulamaktadır. Durukan, çeviri öğretiminin içeriği, dil ve kültür becerilerini geliştirme, çeviri eleştirisini de kapsayan çeviri yöntem ve kuramlarına ilişkin bilgi edindirme, çeviri tarihi konusunda bilinçlendirme ve edime dönük becerileri geliştirme unsurlarından oluştuğunu vurgulamaktadır. Ancak lisans düzeyinde akademik çeviri öğretimi, dil becerilerini geliştirme, çeviri eleştirisi, çeviri kuramları ve çeviri tarihi derslerine kıyasla daha ağırlıklı olarak edim odaklı bir niteliğe sahiptir ve dolayısıyla da birbirinden farklı unsurlarla bağlantılıdır (Durukan, 2018: 18). Bu bilgiler de çevirinin edime yani eyleme dayalı olduğunu hem yeniden vurgulamaktadır hem de söz konusu bilgilerin çeviri eğitiminde dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Çevirinin amaç ve eylem odaklı olduğunun kuramsal ve uygulamalı bilgiler ile çevirmen adaylarına öğretilmesi, edinçler ve alt edinçlerin öneminin çevirmen adayı öğrencilerde farkındalık oluşturması ve en temel de ise öğrencilere eleştirmenin, sorgulamanın ve düşünmenin öğretilmesi, çeviri eğitiminin hedeflerini oluşturmaktadır. Çalışma, bu hedeflerden çeviri edincine giden yolda, temel unsurları oluşturduğu iddia edilen ana ve yabancı dil, metin ve kültür edinci üzerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca çeviri eğitimi veren enstitülerin ve üniversitelerin ders izlenceleri incelendiğinde izlencelerin, dil edincini geliştirmeye yönelik yazılı, sözlü anlatım; metin edinci oluşturmak için çeviri amaçlı metin çözümlemesi; kültür edinci için uygarlık tarihi, ülke bilgisi; teorik bilgi kazanımı için çeviriye giriş, çeviri kuram ve yöntemleri vb. gibi birçok ders ile donatıldığı ve çevirmen adaylarına bu donanımın kazandırılmasının amaçlandığı gözlenmektedir. Bahsi geçen dersler ile ilgili çevirmen adayında yeterli donanım oluşturmak için öğreticinin bilgisi, alan yazındaki eğitimi önem taşıdığı gibi öğreticinin ders anlatım sürecinde uyguladığı yöntem ve tekniğin ise çoğunlukla bireysel deneyim ve tecrübeye dayandığı ve klasik öğretme tekniklerinin⁵ (soru-cevap; öğretmen odaklı vs.) merkezde olduğu ya da yabancı dil öğretim tekniklerinin kullanıldığı varsayılmaktadır.

1.1. Çeviri edinci ve temel edinçler

Edinç (TDK,2011: 756), kelime anlamıyla edinilen şey veya şeyler, müktesebat anlamına gelmektedir ve sahip olmak, elde etmek anlamlarına gelen edinmek kelimesinden türemiştir. Çeviribilim açısından da oldukça önemli bir kavram olan edinçler ile ilgili araştırmaların 1820 yılına dayandığından Welford, “The Psychology of Skill” kitabında bahseder ve edinç kazanım sürecinde, psikofiziksel alışkanlıkları detaylı olarak eserinde tartışır. Welford, el becerileri ve zihinsel beceriler arasında prensip olarak ayırım yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Akt Wills, 1992:7-8). Wills de benzer görüşü destekleyerek edinçlerin zannedildiği gibi kendiliğinden olmadığını ve insanların edinçler olmaksızın

⁴ Alt edinçlerle ilgili detaylı bilgi edinmek için Emra Durukan ve M. Kartal Çelikay tarafından yazılan “Çeviri Edincine Yönelik Kapsayıcı Bir Tanım Önerisi” adlı makale incelenebilir. Makalede çeviri edinci tanımına ilişkin yapılmış çalışmalarda tanımlanan alt edinçler ve bu edinçlerin “çözümleme”, “eşleştirme” ve “oluşturma” aşamalarına göre sınıflandırılması, tablolarda detaylı bir şekilde verilmiştir (bkz. S.171,172).

⁵ Çeviribilim öğretim teknikleri açısından konu ile ilgili kapsamlı bir çalışmaya erişilememiştir; fakat Durukan’ın “Çeviri Öğretimi: Hedef ve Ölçme” adlı kitabından ölçme-değerlendirme sürecinde faydalanılabilir.

dünyaya geldiğini belirtmektedir. Edinçler, dizgeli bilginin benimsenmesine ve oluşumuna dayanmaktadır. Wills, spor faaliyetlerini ya da sanatsal faaliyetleri, geliştirilebilen ya da kazanılabilen edinçler olarak kabul etmektedir (Wills, 1992: 10). Wills'in edinç tanımı ve yaklaşımı doğrultusunda edinçlerin edinmek, kazanmak sözcüğüne dayandığı görüşü de göz önünde bulundurulur ise edinçlerin, sonradan bilgi ile öğrenilebilen ve geliştirilebilen yetiler olduğunu öne sürmek mümkündür. Sonradan edinilen, öğrenilen edinçlerin daha çok pratik ile geliştirilmesi mümkün olduğu gibi pratik yapılmaması sonucunda kaybedilmesinin de olası olduğu iddia edilebilir. Wills (1992:10) de benzer bir görüşle bir edincin geçici bir süre ya da tümüyle uygulanmaması durumunda zamanla bir kaybın oluşmasından bahsetmektedir.

Akademik çeviri eğitiminin temelini oluşturan edinçlerin ise şemsiye görevi üstlenen çeviri edinci ile ana edinçler olarak kabul edilebilecek dil, metin ve kültür edinci kapsamında incelenmesi gereksinimi oluşmaktadır. Mevcut çalışmada dil, metin ve kültür edinci, çeviri edincinin oluşumu için temel edinçler, diğer edinçler ise alt edinçler olarak değerlendirilmektedir. En alt katmanda dil edinci, ikinci katmanda metin, üçüncüde ise dil ve metin edincini kapsayan ve onların daha üstünde konumlanan kültür edinci yer almaktadır. Bunlar da çeviri edincinin aşamalarını oluşturmaktadır. Çalışma içerisinde de sırasıyla dil, metin, kültür edinçleri konu edilerek çeviri edincinin oluşumundan bahsedilmesi planlanmaktadır.

İletişimin ana nesnesi olan dil, çevirinin de üzerine yapılandırıldığı klasik tanımıyla sosyal ve canlı bir varlık olarak adlandırılabilir. Toplumda ve insan hayatında önemli bir yere sahip olan kavram, çevirinin ortaya çıkışında vazgeçilmez bir unsur olarak rol oynamaktadır. Dil edincini, ana dil ve yabancı dil edinci başlıkları altında değerlendirmek gerektiğinden öncelikle ana dil edinci kapsamında çevirmenin/çevirmen adayının kaynak dile önemli düzeyde hâkim olması beklenir. Yabancı dil edinci de benzer çerçevede değerlendirilerek erek dil edinci doğrultusunda çevirinin eylemsel bir hal alması bakımından oldukça önemlidir. Kurultay, anadil ve yabancı dil bilgisinin çeviri eğitimi açısından önemini ortada olduğunu, çeviri eğitimi için iki dil de çok iyi bilinmeli gibi bir istemin fazla yuvarlak olduğunu, öğrencinin edinmesi gereken dil bilgisi, kurallar bütününden ibaret olmadığını, her kuralın ve normun öğrenilmesinin çeviri amaçlı bir öğretim açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Dil alanıyla ilgili donanım için şunları sıralamaktadır;

Standart ve ortak dili çok iyi bilmek; normları tanıyabilmek ve işlevine uygun (doğru) ve etkili (titiz) kullanabilmek;

Eksiksiz olmasa da farklı kesimlerin dil kullanımlarını (sosyalektler, idiolektler) tanımak ve dil içi çeviri yapabilmek ve iletişim ortamının ve toplumsal çevrenin gerekli kaldığı dil kullanımlarını tanımak, hangi ortamda rahathkla iletişim kurabilip kuramayacağını ayırt etmek;

Dilin farklı amaçlarla kullanımını (üslup farklarını) ayırt edebilmek ve işlevsellikleri bakımından betimleyebilmek; metin bütünlüğü içinde kendinin dili hangi düzeylerde kullanabildiğini bilmek (Kurultay, 2010: 27).

Kurultay'ın dil donanımı ile ilgili sıraladığı maddeler, anadil ve yabancı dil edinimi için geçerli ortak kapsamlı maddelerdir. Dili işlevine uygun kullanabilmek, normları tanıyabilmek, dilin kullanım amaçlarını bilmek ve farklılıklarını ayırt edebilmek, dil edinci açısından oldukça mühimdir. Akademik çeviri eğitimi ile çevirmen adayına dil öğretmekten ziyade var olan dil bilgisinin geliştirilmesi beklenir. Çeviri eğitiminin, dil eğitimi olmadığı bilinen bir gerçektir. *Çeviri eğitiminin ön koşulları düşünüldüğünde yabancı dil edincinin çeviri eğitiminin asıl çıkış noktası olduğu kabul edilebilir bir gerçeklik olarak görünmektedir, ancak çeviri eğitimi ile yabancı dil eğitimi arasında bir ayrıma gitmek çeviri bölümlerinin temel hedef ve açılımları açısından önem taşımaktadır (Akalin,*

Gündoğdu,2010: 83). Akalın ve Gündoğdu'nun görüşleri, çeviri eğitimi ile dil eğitimi arasındaki ayrıma gitmenin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Ders izlenceleri analiz edildiğinde böyle bir ayrıma çoğunlukla gidildiği zaten gözlenmektedir; fakat temeldeki salt gerçeklik, dil edincinin sağlam veriler ile edinilmesinin önemini, çeviri eyleminin gerçekleşmesi açısından ve dil olmadan çeviriden zaten bahsedilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Çevirmen adayı öğrencilere de dil eğitiminin metin ve kültür edinci içerisinde verilmeye devam edilmesi oldukça gereklidir.

Ammann, metni üreten ya da alımlayanın metin olarak kabul ettiği şeyin metin olduğunu, bunun yazılı bir metin olabileceğini, alıcı için bir anlam ifade ettiği taktirde bir resmin de metin olabileceğini ya da hem yazının hem resmin karışımından oluşan reklam metinleri gibi ürünlerin de metin olduğunu vurgulamaktadır. Hatta bir metnin sözlü ve sözlü olmayan öğelerden oluşabileceğini ve bir üreticinin ya da alıcının olmadan bir metnin olmayacağını belirtmektedir. Ona göre metin edinci ise yalnızca yabancı kültürde değil kendi öz kültüründe de metnin alımlanması ve üretilmesi anlamına gelmektedir (Ammann,2008: 78). Metnin ne olduğu tartışmasında Ammann, bir metnin oluşabilmesi için aslında metni üreten ve alımlayan kişilerin varlığına dikkat çekmektedir ve metni anlamlı kılanın da bu öğeler olduğu ima edilmektedir. Çeviribilim açısından erek ve kaynak metin edinci bağlamında metni analiz etmek gerekirse Toury'nin yaklaşımından bahsetmek mümkündür. Toury'nin, çevirinin erek kültürün ihtiyaç ve beklentilerine göre oluşturulan bir metin olduğu vurgusu ile erek metni; "sözde çevirileri" ele alarak bir kaynak metni olmadığı halde varmış gibi davranan, toplumdaki çeviri metin kavramıyla ilgili beklenti ve ön kabulleri kullanarak çeviri taklidi yapan çeviri metinleri, birer çeviri metin olarak incelemeyi önermesini, Yılmaz, metin kavramına getirilen iki temel değişim olarak kabul etmiştir (Toury akt Yılmaz, 2011:2).

Daha genel yaklaşım ile metin edincini, erek ve kaynak metin edinci bağlamında değerlendirmek mümkündür. Yazılı ya da sözlü ifadeler ile dilin kullanılması, metnin oluşumunu sağladığı gibi kaynak dilde oluşturulan kaynak metnin, erek dil aracılığıyla erek metne dönüştürülmesi metnin dönüşümü esnasında yaşanan sirkülasyonun anlaşılabilirliği bakımından önemlidir. Çevirmenin/çevirmen adayının kaynak metni tanıması, çözümlemesi çevirinin amacına ve kültürel normlara uygun bir erek metin ortaya çıkarması, belli bir bilincin oluşması ile mümkündür. Baydan, erek metin için çıkış noktası oluşturan kaynak metne mekanik sadakat anlayışının aşılması ile çevirmenin bir bilinçlenmeye varacağını ve bu bilinçlenme ile çevirmenin, kaynak metni anlama ve çözümleme, yorumlama, çevirinin amacını tespit etme ve problemlerini saptama, çözüm üretme ve uygun bir erek metin üretme sorumluluğunu üstlenebileceğinden bahsetmektedir (Birkan Baydan,2013:108). Çevirmen adayı, metne nasıl yaklaşması gerektiği konusunda bir bilgiye ulaşmasından sonra kültürel bilgiyi metnin içerisinde nasıl kullanması gerektiğini de öğrenmiş olur. Dil ve metin edincini kapsadığını varsaydığımız kültürel edinç ise kültür kavramının tanımlanması ile daha anlaşılır hal almaktadır.

Gercken (1999:19-27), kültür kavramının Avrupa dillerine girmesi ile kavramın, farklı anlamlar edinmiş olduğunu ve kısmen çağdaşlaşma kavramı ile de benzerlik taşıdığını, kültür ve toplum arasındaki ilişkiden bahsederek kültürü 7 başlıkta inceleyen Goodenough'tan yaptığı alıntı ile anlama, inanma, değerler ve eylemleri içeren genel anlamda kültürden, bir grubun, kişinin kültüründen, grup içi, kamusal ve toplumsal kültürden bahsetmektedir. Kültürün genel tanımından hareketle idio-,dia-, parakültürlerin olması, bireysel ve grupsal kültür anlayış farklılıklarının toplum içerisindeki yansması, kültürel farkları ortaya koymaktadır. Çeviri eğitiminde kültür edincinin oluşum aşamasında çevirmen adayında, kaynak ve erek kültürün farklılığı yönünde bir bilinç oluşturmada önce kaynak kültürün ve kaynak kültürün kendi içerisindeki kültürel farklılıklarının varlığı bakımından bilinç oluşturmak önem taşımaktadır. Böyle bir farkındalığın oluşması çevirmen adayının erek kültüre

yaklaşımını da önemli ölçüde etkilemektedir. Ayrıca erek kültüre aktarmayı amaçladığı metni, kendi kültürünün çerçevesinde dikkate almamasının da önemi açıktır. *Ammann (2008:73)*, *kültür edincini, kişinin kendisini üyesi olduğu kültürden ve durumdan soyutlama, yabancı kültürü- bütün özelliklerini dikkate alarak ve kendi kültürü ile kıyaslayarak –izleme, bunları yaparken de gözlemlerini ve oluşturduğu varsayımları belli bir durumda hedefi ve kültürü gözeterek uygulama becerisi olarak* belirtmektedir. Onun görüşüne göre *kültür edinci, kültürel fenomenleri (eylemler, değerler v.s.) bilinçli bir biçimde soyutlama, kıyaslama, uygulama yoluyla ele alıp kullanma ve bunlar ile başa çıkma becerisi olarak* tanımlanabilir. Akademik çeviri eğitiminin çeviri edinci oluşturmaya yönelik oldukça önemli bir aşamasını oluşturan kültür edinci kapsamında, Ammann'ın bahsettiği bilinci, çevirmen adayında oluşturmak, uzman bir çevirmen olduğunda ona yol göstermesi bakımından gereklidir. Witte, kültürlerarası iletişimin uzmanı olarak görülen çevirmenin çift kültürlü bir yetiye sahip olmasının istendiğini belirtmektedir. Çevirmenin kendi içinde bulunduğu kültürden soyutlanabilmesi ise yabancı kültürü bilinçli bir şekilde öğrenmesi ve kendi kültürüne bilinçli bir mesafeli tavır takınması bakımından gereklidir (Witte,2007: 50). Resch'e göre ise profesyonel çevirmenler, kendi kültürlerinin şekillenmesinin bilincindedirler ve metinleri, anlamsal potansiyel olarak kültüre özgü gerçeklik görüşlerinin ve kültürlerarası iletişimde ortaya çıkan tipik problemlerin farkındadırlar. Bu bilinç, problem bilincinin gelişimi için temeldir ve uzman eylemi olarak profesyonel çeviri için koşuldur. Bu problem bilinci, onları yansıtan ve karar yetilerinin temelini oluşturan çeviri eylemini tespit eder (Resch,2006: 127). Dil edinci, metin edinci ve kültür edinci gibi temel edinçler doğrultusunda çeviri eğitimi vasıtasıyla çevirmen adayında bilinç oluşturulmasını ve adayın, bu edinçleri benimsemesini sağlayabilmek çeviri edincinin genel hatlarının oluşumu bakımından gerekmektedir. Özetle çeviri eğitiminin, çevirmen adayında çeviri edinci bilinci oluşturmaya ve öğretilen söz konusu edinçleri geliştirmeye yönelik olmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

2. Yaratıcı drama tekniği

Yapmak, etmek anlamlarına gelen Yunanca “dran” sözcüğünden türeyen drama kavramı, eğitimde drama ya da yaratıcı drama kavramı şeklinde kullanılarak “yaparak, deneyimleyerek öğrenmeyi” ön plana çıkaran bir öğretim tekniğidir. Bir köy öğretmeni olan Harriet Finlay Johnson'un 1911'li yıllarda sınıfta uyguladığı “make-believe-play (öyleymiş gibi yapma oyunu)” oyunları ile ilk drama derslerinin verilmiş olduğu kabul edilmektedir (San, 1990: 577). O zaman drama ya da yaratıcı drama olarak dersin adı koyulmamış olsa bile günümüz eğitim anlayışında yaratıcı drama uygulamasının yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenciye didaktik bir öğretme amacı gütmeyen, sonuca odaklanmayan drama tekniği, süreç ile ilgilidir. Adıgüzel (2006: 23), yaratıcı dramanın sonuçtan çok sürece odaklı olduğunu ve yaşantıların çoğunun drama anında kendiliğinden yaşandığını ve lider, katılımcı, mekân üçgeninde bir içeriğe dayalı olduğunu belirtir. Bu tekniğin sürece odaklanması, öğrenmede sonuçtan ziyade sürecin önemine dikkat çekmektedir. Teknik, sonucun öğretici olabilmesi için öğrencinin sürecin içerisinde olmasını, öğrenmeyi tecrübe ile edinmesini sağlamaktadır.

Tiyatronun rol oynama, doğaçlama gibi önemli tekniklerinden yararlanan yaratıcı drama, belli aşamalar üzerine yapılandırılmaktadır. Özçelik ve Aydeniz, ısınma-rahatlama, canlandırma-doğaçlama, değerlendirme-tartışma olmak üzere yaratıcı dramayı üç aşamada değerlendirmektedirler. Yaratıcı dramanın ilk aşamasını, grup lideri tarafından yürütülen, beş duyuyu kullanma, gözlem yetisini geliştirme, güven kazanma, uyum sağlama, beynini ve bedenini anlamaya yönelik yapılan ısınma rahatlama çalışmaları; ikinci aşamasını öğrencilerin sınıfta etkin oldukları, eğlenerek öğrendikleri rol oynama- doğaçlama; üçüncü aşamayı ise öğretmenin öğrencilerden süreç boyunca neler yaşayıp hissettiklerini öğrendikleri değerlendirme-tartışma aşaması oluşturmaktadır (Özçelik-

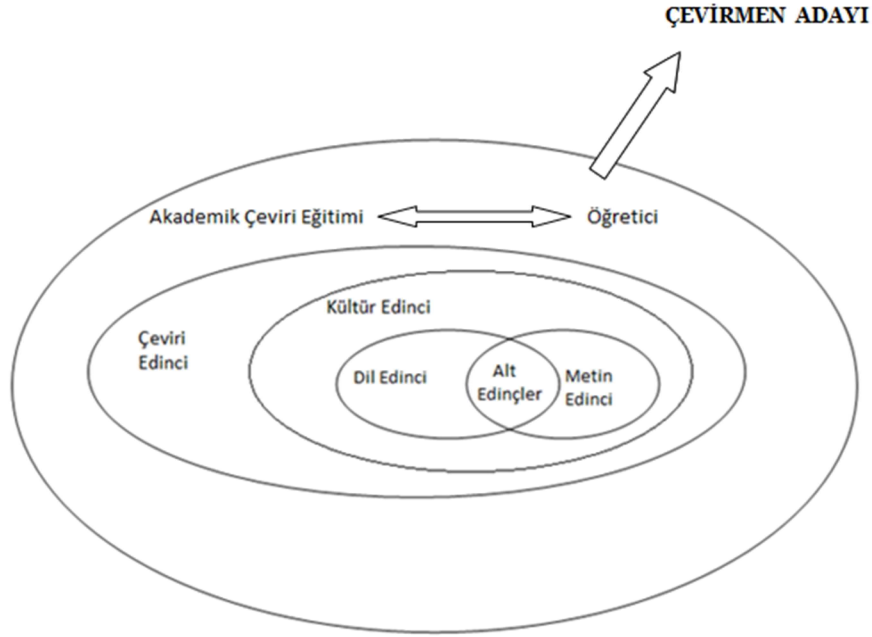
Aydeniz, 2012: 235-236). Yaratıcı dramanın en önemli tekniği olan doğaçlamanın bir ürünü olarak rollerin kendiliğinden gelişmesini San, oyun pedagojisi açısından şöyle sıralamaktadır; kendini tanıma, karşılıklı iletişim, karşılıklı iletişimden grup dinamiğinin doğması ve roller üstlenilmesi, tiyatro aşaması ile oyuncuların izleyicilere doğru yönelen gösterim aşamasının oluşması ve son olarak oyun, roller, yaşantılar ve canlandırılan kişilikler ile konunun tartışılması (San, 1990: 582).

Belli aşamalar kapsamında gerçekleştirilen yaratıcı drama, öğrenmede aktif olarak öğrenciyi merkeze alması bakımından bahsedilen süreçlerin bir zorunluluk kapsamında gerçekleşmesinden ziyade öğrencinin oyunun bir parçası olmasını sağlamaktadır. Öğrenmenin oyun haline getirilmesi etkili ve kalıcı öğrenmenin oluşmasını sağladığı gibi öğrencinin tecrübeleri vasıtasıyla öğrenmesini de mümkün kılmaktadır. San'ın deyimiyle doğal bir öğrenme gerçekleşmektedir (San, 1990: 582).

3. Akademik çeviri eğitiminde ve çeviri edincilerinin öğretiminde yaratıcı drama tekniği

Çevirmen adayı öğrencilere verilen akademik çeviri eğitimi, temelinde çeviri olması dolayısıyla ilk olarak yabancı dil bilgisi üzerine yapılandırılmak durumunda olan bir eğitimidir. Çevirinin ortaya çıkması için koşul, iki farklı dil arasında iletişimin sağlanmasıdır. Bu sebepten ötürü dil bilme gerçeği göz ardı edilemez; fakat akademik çeviri eğitimi, dil öğretmek ya da diplomalı çevirmen yetiştirmeyi amaçlamaktan ziyade öğrenmeye açık, özgüvenli, iletişimsel yönü güçlü, dil, kültür ve dünya bilgisi olan, çeviri kuramlarına hâkim, çeviri esnasında karar verme ve yönetme yetisine sahip, çeviri edincini eğitim vasıtasıyla kazanmış bilinçli çevirmenler yetiştirmek amaçlıdır. Verilen dört yıllık eğitim sürecinde çevirmen adaylarında, söz konusu yetileri geliştirmek için ders izlenceleri ve müfredatları hazırlanarak çevirmen adaylarının piyasaya hazırlıklı bir hal alabilmeleri hedeflenir.

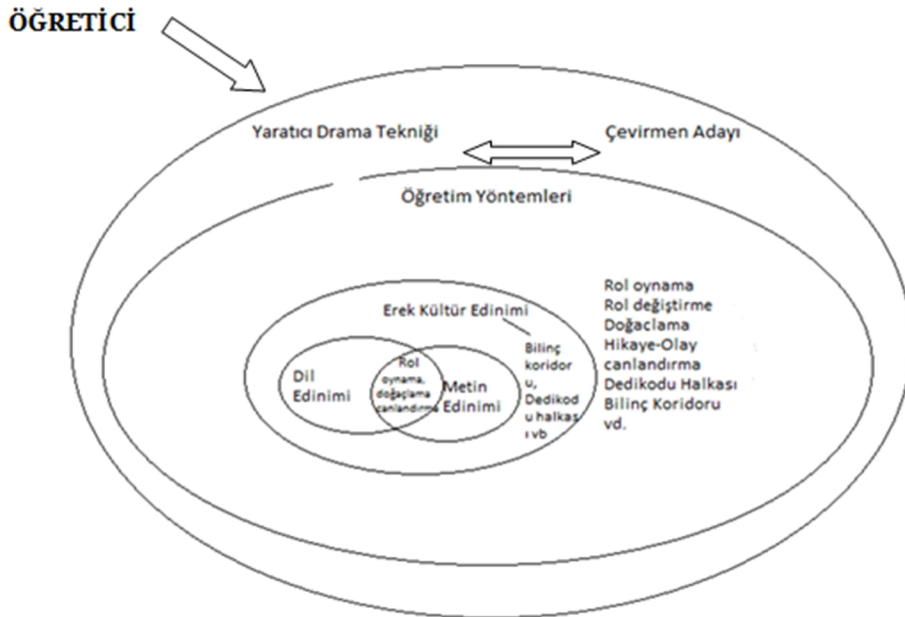
Mevcut dört yıllık eğitim sürecinde çeviri eğitiminde öğretim teknikleri, ölçme-değerlendirme netlik kazanmış konular değillerdir. Soru-cevap, problem çözme, sesli-sessiz okuma, beyin fırtınası, gözlem tekniği gibi birçok öğretim tekniğinin olduğu bilinmektedir; çeviri eğitime ya da çeviri eğitimi müfredatına hangi tekniğin daha çok uygun olduğu ya da geliştirilen farklı tekniklerin olup olmadığı tartışma edilmesi gereken önemli bir sorunsaldır. Öğreticinin bilgisinin ve tecrübelerinin devreye girdiği, çoğunlukla merkezde öğreticinin olduğu ve klasik öğretim yöntemlerinden yararlandığı gözlenmektedir. Bu durumda çeviri eğitiminde farklı öğretim yöntemlerinden faydalanmanın önemini ortaya koymaktadır. Söz konusu çalışma ile eğitim sürecinde yaratıcı drama tekniğinden yararlanmanın, çeviri eğitiminde yeni bir öğretim tekniği geliştirmek açısından faydalı olacağı öne sürülmektedir. Çeviri eğitiminin birincil amacının çeviri edinci geliştirmiş bilinçli çevirmen yetiştirmek olduğu kabul edilir ise çeviri edincindeki sürecin, yaratıcı drama tekniği vasıtasıyla nasıl kalıcı bir öğretim yöntemi ile öğrenciyeye verilmesi gerektiği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bunun için öncelikle akademik çeviri eğitiminin sürecini incelemek önemlidir.

Şekil 1: Akademik Çeviri Eğitimi Edinç Süreci

Şekil 1.den anlaşıldığı üzere akademik çeviri eğitimi, öğreticinin aktardığı bilgiler neticesinde edinç kazanım sürecini içeren en nihayetinde çıktı olarak çevirmene ulaşan kapsamlı bir süreçtir. Sürecin ilk aşamasını dil ve metin edinci oluşturmaktadır, iki edincin yeterli düzeyde edinilmesi ile kuram, yöntem, uzmanlık gibi birçok alt edincin kazanımı mümkün hale gelmektedir. Tüm bu edinçlerin edinimi, kültür edincinin oluşumu açısından önemli bir döngü oluştururken hepsinin çevirmen adayları tarafından kazanılması çeviri edincinin oluştuğu anlamına gelmektedir; fakat şekil kapsamında söz konusu olan öğretim sürecinin içerisinde eğitici çok daha büyük rol üstlenmiş durumda görünmektedir. Öğretici, öğretim sürecinin içerisinde aktif iken çevirmen adayları ise öğreticiden gelen verileri edinerek sürece dâhil olmaktadır. Çevirmen adayları, tam manasıyla öğrenme sürecinin merkezinde değildir. Öğrenme sürecini yöneten ve bilgi akışı sağlayan konumda öğretici bulunmaktadır⁶. Bu sürecin Yaratıcı drama tekniğinde karşılık bulması, öğrencinin öğreticinin verdiği bilgilerin çıktısıyla değil kendi deneyimleri ile bilgi edinmesi bakımından önemlidir.

⁶ Bu iddia ile kast edilen, öğrencinin/çevirmen adayının çeviri eğitiminde sürecin içerisine dâhil olmadığı değildir, muhakkak ki öğrenci, yer yer sunular, araştırmalar vs. yaparak sürece dâhil olmaktadır. Burada kast edilen klasik öğretim yöntemlerinin verileri neticesinde öğreticinin merkezde kaldığıdır.

Şekil 2: Yaratıcı Dramanın Akademik Çeviri Eğitimine Katkı Süreci

Şekil 2. de Yaratıcı Drama Tekniğinin Çeviri Eğitimine katkı sürecinde çevirmen adayının şemanın içerisine girmesi en önemli detay olarak dikkate alınabilir. Şekil 1. de çevirmen adayını, öğretim sürecinin dışında sadece öğreticinin gönderdiği bilgileri alıcı konumundayken; Şekil 2. de eğitim sürecinin içerisine girerek “yapan, eyleyen, edimi gerçekleştiren” konumuna geçmiştir. Yaratıcı drama tekniğinin öğretim yöntemleri olarak adlandırılan doğaçlama, rol oynama, rol değiştirme, hikâye-olay canlandırma, dedikodu halkası gibi birçok yöntem, akademik çeviri eğitiminin öğretim yöntemleri bakımından belirleyici özelliklere sahiptir. Yaratıcı drama tekniğinin öğretim yöntemlerinden faydalandığı takdirde karşılıklı etkileşimin ve diyalogun söz konusu olması sebebiyle yabancı dil ediniminin mümkün olduğunu, bununla beraber öğrencinin yabancı dildeki hazır metinleri ya da kendi yazdığı metinleri sahnelemesi ile metin edinimi; yabancı dil ve metin edinimi sayesinde ise rol oynama, doğaçlama, canlandırma gibi tekniklerin gerçekleşmesi mümkün görünmektedir. Üst halkayı ise akademik çeviri eğitiminde olması arzu edilen erek kültür edinimi oluşturmaktadır. Örneğin çevirmen adayının belli bir izleyici kitlesi karşısında grup içerisinde karşılıklı iletişime dayalı erek dilde rol yapması ya da doğaçlama oynaması dil edincini, erek dilde kendisinin yazdığı ya da hazır olan bir hikâye metnini canlandırması metin edincini, öğrencilerin karşılıklı dizilerek koridor oluşturması, oyundaki öğrencinin bu koridordan geçerken koridordaki öğrencilerin her birinin duygu ve düşüncelerini dile getirecek cümleler kurdukları bilinç koridoru, pandomim, dedikodu halkası gibi yöntemler ise erek kültürün normlarına göre davranmayı gerekli kıldığı için kültürel edinci geliştirmeye katkıda bulunmaktadır. Çevirmen adayını, tüm bu öğrenme süreçlerinin içinde yer aldığı için kendi yapıp ettiklerini daha kolay öğrenme imkânına sahip olur.

Drama, katılımcıya/öğrenciye farklı gerçek veya kurmaca rollere girerek farklı sosyal durumlarda ve problemler karşısında nasıl davranılacağına dair beceri ve alışkanlıkları kazandıran bir örnek canlandırmalar alanı (Maden, Dinç 2017: 457) oluşturduğu için akademik çeviri eğitiminde bilhassa önem taşımaktadır. Yaratıcı drama tekniği, yabancı dil öğretim tekniklerinden biri olarak kullanılan ve

fayda sağlanan bir yöntemdir. Özçelik ve Aydeniz, yaratıcı dramının yabancı dil sınıflarında kullanımının öğrencilerin hedef dile ve o dilin kültürüne olan farkındalıklarını artırdığını ve bu yöntemin kullanıldığı dil sınıflarında öğrencilerin hedef dili daha aktif kullanma imkânı buldukları için anlatma, anlama, ikna etme gibi becerilerinin gelişmiş olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca yaratıcı drama tekniğinin dersi, tekdüzelikten çıkarttığını, öğretimi/öğrenimi daha eğlenceli hale getirdiğini vurgulamaktadırlar (Özçelik, Aydeniz 2012:237). Yabancı dili iyi düzeyde edinmesi gereken çevirmen adayının da farklı sosyal durumlara karşı hızlıca tepki geliştirebilmesi, sosyal hayatın içinde olabilmesi, grup çalışmasına açık iş birliği yapabilen, bireysel karar verme ve yönetme yetisine sahip, özgüveni yüksek, iletişimi güçlü olması, uzman bir çevirmende aranan öncelikli nitelikler arasındadır.

4.Sonuç

Çeviride eğitilmiş çevirmenlere ihtiyaç duyulması neticesinde akademik çeviri eğitiminin devreye girmesi, alanda uzman çevirmenlerin yetişmesi bakımından önemlidir. Birçok lisans eğitiminde olduğu gibi akademik çeviri eğitiminde de öğretim yöntemleri konusunda belirgin bir öğretim yöntem tekniği yoktur. Çeviri eğitiminde, öğrenciyi/çevirmen adayını ön plana çıkaracak, özgüven gelişimini sağlayacak bir öğretim yönteminden faydalanılması, önemsenmesi gereken bir durumdur. Çalışma kapsamında ise bir öğretim tekniği olan ve yabancı dil öğretim yönteminde etkili bir teknik olduğu yönünde çalışmalar olan yaratıcı drama tekniğinin, akademik çeviri eğitiminde kullanılması önerilmektedir. Ders izlencelerine koyulan sözlü anlatım, yazılı anlatım, sözcük bilgisi ve metin inceleme, çeviri amaçlı metin çözümlemesi, ülke bilgisi, özel alan çevirisi gibi birçok dersin müfredatının yaratıcı drama teknikleri ile şekillendirilmesi mümkün görünmektedir. Böylelikle çevirmen adayının, dil, metin ve kültür edincini geliştirmesinin yanı sıra özgüveni yüksek, sorumluluk alan, iletişime açık, grup içi ve bireysel çalışabilen bir çevirmen olması için de uygun öğrenme koşulları sağlanmış olur.

Kaynakça

- Adıgüzel,H. Ömer (2006), Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları, Yaratıcı Drama Dergisi 2006, Cilt 1 Sayı 1
- Akalın, Rahman; Gündoğdu, Mehmet (2010) Akademik Çeviri Eğitiminin Temel İlkeleri Üzerine Düşünceler: Uygulanan Ders İzlenceleri Bağlamında Hedefler ve Beklentiler,Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 79-93
- Ammann, Margret (2008) Akademik Çeviri Eğitimine Giriş, Çev. E. Deniz Ekeman, Multilingual Yay., İstanbul.
- Birkan Baydan Esra (2013) Çeviri Eğitiminde Çeviri/Çevirmenlik Edinci: Problem Çözme ve Karar Verme Konusunda Bir Farkındalık Uygulaması, İ.Ü. Çeviribilim Dergisi, Sayı 7,s.103-125.
- Durukan, Emra (2018) Çeviri Öğretimi Hedef ve Ölçme, 1. Baskı, Hiperyayın Yay., İstanbul.
- Eruz, F.Sakine (2003), Çeviriden Çeviribilime (Yüzyılımız Penceresinden Çeviribilimsel Gelişmelere Bir Bakış), Multilingual Yabancı Dil Yay. İstanbul.
- Gercken, Jürgen (1999), Kultur, Sprache Und Text Als Apstekte Von Original Und Übersetzung, Peter Lang Gmbh Europaischer Verlag Der Wissenschaften, Frankfurt.
- Kautz, Ulrich (2002), Handbuch Didaktik Des Übersetzens Und Dolmetschens Goethe Institut, 2. Auflage,München.
- Kurultay, Turgay; Birkandan, İlknur (2010) , Forum: Türkiye’de Çeviri Eğitimi, Neler Olmazsa Çeviri Eğitimi Olmaz? Çeviri Eğitiminde Temel İlkeler Belirlemeye Yönelik Bir Deneme, Sel Yayıncılık, İstanbul.

- Maden, Sedat; Dinç, Aptulkerim (2017) Drama Yönteminin Türkçe Öğretiminde Kullanımının Başarı ve Kalıcılık Üzerine Etkisi, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 6(2), 454-500, 2017.
- Özçelik, Nurten; Aydeniz, Hande (2012) Yaratıcı Drama Yönteminin Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Fransızca Konuşmaya Yönelik Tutumlarına Etkisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2012 16 (2): 231-248
- Resch, Renate (2006) Translatorische Textkompetenz-Texte Im Kulturtransfer, Peter Lang Europäischer Verlag Der Wissenschaften.
- San, İnci (1990), Eğitimde Yaratıcı Drama, Dergipark Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Arşiv Cilt 23, Sayı:2.
- Şahin, Mehmet (2010) Nürnberg Mahkemeleri Üzerine Bir İnceleme, Aksaray Üniversitesi İibf Dergisi, Ocak 2010, Cilt: 2, Sayı: 1
- Türkçe Sözlük (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, Haz. Şükrü Haluk Akalın,11. Baskı, Ankara
- Wills, Wolfram (1992), Übersetzungsfertigkeit, Annäherungen Einen Komplexen Übersetzungspraktischen Begriff, Günter Narr Verlag, Tübingen.
- Witte, Heidrun (2007), Die Kulturkompetenz Des Translators, Begriffliche Grundlegung Und Didaktisierung, 2.Auflage, Stauffenburg Verlag, Germany
- Yılmaz, Sevcan (2011) Çeviribilimde “Metin” Kavramı Ve Elektronik Edebiyatla Yenilenen Bir Metin Olarak Toc: Bir Medya-Roman, İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, Cilt 2, Sayı 4.